

Spis treści

Wprowadzenie • 13

Rozdział I

Źródła dyrektyw interpretacyjnych

§ 1

Prawo stanowione jako źródło dyrektyw interpretacyjnych • 21

1. Uwagi wstępne • 21
2. Propozycje stworzenia aktu normatywnego regulującego wykładnię prawa • 22
 - 2.1. Wprowadzenie • 22
 - 2.2. Propozycje regulacji wykładni prawa • 23
 - 2.2.1. *Federal Rules of Statutory Interpretation* • 23
 - 2.2.2. *Codified canons of statutory construction* • 24
 - 2.2.3. *Restatement of Statutory Interpretation* • 24
 - 2.2.4. *The Uniform Statute and Rule Construction Act* • 25
 - 2.3. Problemy związane z uchwalaniem i stosowaniem przepisów interpretacyjnych • 25
 - 2.3.1. W jaki sposób stworzyć akt regulujący wykładnię prawa? • 25
 - 2.3.2. Czy aktualny ustawodawca ma prawo wiązać przyszłych ustawodawców? • 26
 - 2.3.3. Czy przepisy interpretacyjne mogą być stosowane do wykładni przepisów obowiązujących przed uchwaleniem tych przepisów interpretacyjnych? • 27
 - 2.3.4. W aktach jakiego szczebla należy zamieścić przepisy regulujące wykładnię prawa? • 27
 - 2.3.5. Jak interpretować przepisy interpretacyjne? • 28
3. Prawo interpretacyjne w formie wyodrębnionego aktu normatywnego: *interpretation acts* • 28
 - 3.1. Wprowadzenie • 28
 - 3.2. Zróżnicowanie zakresu zagadnień regulowanych w *interpretation acts* • 29
 - 3.3. Treść *interpretation acts* • 30

3.3.1.	Wprowadzenie	• 30
3.3.2.	Definicje	• 31
3.3.3.	<i>Gender/number canon</i>	• 31
3.3.4.	Inne dyrektywy językowe	• 32
3.3.5.	Dyrektywy odnoszące się do systematyki aktu prawnego i roli jego poszczególnych części	• 33
3.3.6.	Dyrektywy celowościowe	• 34
3.3.7.	Dyrektywy regulujące rolę <i>extrinsic aids</i> w procesie wykładni	• 34
3.3.8.	Dyrektywy dotyczące innych kwestii związanych z wykładnią i stosowaniem prawa	• 35
3.4.	Wnioski	• 35
4.	Inne akty normatywne jako źródło dyrektyw interpretacyjnych	• 36
4.1.	Wprowadzenie	• 36
4.2.	Konstytucja	• 36
4.3.	Kodeksy cywilne	• 39
4.3.1.	Wprowadzenie	• 39
4.3.2.	Art. 3.1. hiszpańskiego kodeksu cywilnego	• 40
4.3.3.	Art. 12 i art. 14 włoskiego kodeksu cywilnego	• 41
4.3.4.	Dawny art. 4 polskiego kodeksu cywilnego	• 41
4.3.5.	Kodeksy cywilne państw Ameryki Łacińskiej	• 42
	A. Wprowadzenie	• 42
	B. Sekwencja działań	• 43
	C. Dyrektywy językowe	• 44
	D. Dyrektywy subsydiarne	• 44
	E. Rola poszczególnych organów w procesie wykładni prawa	• 45
	F. <i>Lo favorable u odioso</i>	• 45
	G. <i>Gender/number canon</i>	• 45
	H. Zróżnicowanie regulacji wykładni w kodeksach cywilnych Ameryki Łacińskiej	• 46
4.3.6.	<i>United States Code</i>	• 46
4.3.7.	Przepisy interpretacyjne w kodeksach poszczególnych stanów USA	• 47
4.3.8.	Podsumowanie: zagadnienia dotyczące wykładni prawa regulowane w kodeksach cywilnych	• 48
4.4.	Akty normatywne regulujące prawo karne	• 49
4.5.	Akty normatywne regulujące prawo podatkowe	• 52
4.6.	Inne ustawy	• 54
4.7.	Prawo międzynarodowe	• 55
5.	Przepisy prawa stanowionego jako pośrednie źródło dyrektyw interpretacyjnych	• 57
5.1.	Prawo stanowione jako pośrednie i bezpośrednio źródło dyrektyw interpretacyjnych	• 57
5.2.	Zasady techniki prawodawczej jako źródło dyrektyw interpretacyjnych	• 58

- 5.3. Zasady techniki prawodawczej jako źródło
dyrektyw interpretacyjnych w polskim porządku prawnym • 60
- 5.4. Inne przepisy prawa stanowiące pośrednie źródło
dyrektyw interpretacyjnych • 63

§ 2

Orzecznictwo jako źródło dyrektyw interpretacyjnych • 66

- 1. Rola orzecznictwa w formułowaniu dyrektyw interpretacyjnych
w systemach *civil law* i *common law* • 66
- 2. Przepisy kompetencyjne • 68
 - 2.1. Rodzaje i przykłady przepisów kompetencyjnych • 68
 - 2.2. Przepisy kompetencyjne w polskim prawie • 69
 - 2.2.1. Naczelny Sąd Administracyjny • 70
 - 2.2.2. Sąd Najwyższy • 71
 - A. Wytyczne wymiaru sprawiedliwości • 71
 - B. Rozstrzyganie rozbieżności w zakresie wykładni prawa • 72
 - 2.2.3. Trybunał Konstytucyjny • 75
 - A. Ustalanie powszechnie obowiązującej wykładni • 75
 - B. Wyroki interpretacyjne • 76
 - 2.3. Wykładnia harmonizująca • 78
- 3. Sposoby formułowania
dyrektyw interpretacyjnych w orzecznictwie • 79
 - 3.1. Wprowadzenie • 79
 - 3.2. „Milcząca” praktyka orzecznicza • 80
 - 3.3. Formułowanie dyrektyw interpretacyjnych
w toku stosowania prawa • 81
 - 3.4. Sądowe „katalogi” dyrektyw interpretacyjnych • 86
- 4. Treść dyrektyw formułowanych w orzecznictwie • 88
 - 4.1. Wprowadzenie • 88
 - 4.2. Domniemanie języka powszechnego (*ordinary meaning canon*) • 88
 - 4.3. Reguły składni i interpunkcji • 90
 - 4.4. Inne wskazówki językowe • 90
 - 4.5. Struktura aktu normatywnego i redakcja przepisów
jako narzędzie wykładni • 91
 - 4.6. *Legislative history* • 93
 - 4.7. Słowniki • 96
 - 4.8. Hierarchia dyrektyw • 98

§ 3

Piśmiennictwo jako źródło dyrektyw interpretacyjnych • 102

- 1. Wprowadzenie • 102
- 2. Sposoby formułowania dyrektyw interpretacyjnych
w piśmiennictwie • 102

3. Piśmiennictwo a praktyka orzecznicza • 106
4. Pozycja piśmiennictwa w różnych kulturach prawnych • 108
5. Rola piśmiennictwa w formułowaniu dyrektyw interpretacyjnych • 110

§ 4

Konkluzje i problemy • 113

1. Prawo interpretacyjne a prawo stanowione • 113
2. Wieloźródłowość prawa interpretacyjnego • 114
 - 2.1. Komplementarność źródeł prawa interpretacyjnego • 114
 - 2.2. Problemy z wieloźródłowością • 115
3. Treść dyrektyw formułowanych w różnych źródłach • 116

Rozdział II

Prawo interpretacyjne jako prawo

§ 1

Dyrektywy interpretacyjne a prawo • 119

1. Wprowadzenie • 119
2. Relacja dyrektyw wykładni i prawa • 120
 - 2.1. Wykładnia prawa a kultura prawna • 120
 - 2.1.1. Wprowadzenie • 120
 - 2.1.2. Prawo interpretacyjne jako kod • 121
 - 2.1.3. Założenia systemu prawnego a prawo interpretacyjne • 123
 - 2.2. Rola dyrektyw interpretacyjnych w tworzeniu i odkrywaniu prawa • 124
 - 2.3. Dyrektywy interpretacyjne a niesamoistne źródła prawa • 126
3. Charakter dyrektyw interpretacyjnych • 129
 - 3.1. Krytyka kanonów interpretacyjnych • 129
 - 3.2. Sposoby formułowania dyrektyw interpretacyjnych • 131
 - 3.3. *Mandatory i presumptive directives* • 133
 - 3.4. Podważalność dyrektyw interpretacyjnych • 137

§ 2

Obowiązywanie dyrektyw interpretacyjnych • 140

1. Wprowadzenie • 140
2. Kryteria obowiązywania prawa a dyrektywy interpretacyjne • 142
 - 2.1. Kryteria obowiązywania prawa • 142
 - 2.2. Kryterium tetyczne a obowiązywanie dyrektyw interpretacyjnych • 143
 - 2.2.1. Dyrektywy interpretacyjne w prawie stanowionym • 143
 - 2.2.2. Dyrektywy wywodzone z prawa stanowionego • 144
 - 2.2.3. Inne dyrektywy obowiązujące w świetle prawa stanowionego • 146

- 2.3. Kryterium behawioralne a obowiązywanie dyrektyw interpretacyjnych • 149
 - 2.3.1. Wprowadzenie • 149
 - 2.3.2. Wpływ wydawanych orzeczeń na dalszą praktykę orzeczniczą • 150
 - 2.3.3. Prawo precedensowe i prawo zwyczajowe • 152
- 2.4. Kryterium aksjologiczne a obowiązywanie dyrektyw interpretacyjnych • 154
- 3. *Soft law* a dyrektywy interpretacyjne • 156
 - 3.1. *Hard law* a *soft law* • 156
 - 3.2. Kryterium materialne • 156
 - 3.3. Kryterium formalne • 157
 - 3.4. Obowiązywanie *soft law* i jego rola w porządku prawnym • 159
- 4. Wnioski • 160

§ 3

Zakres stosowania dyrektyw interpretacyjnych • 161

- 1. Wprowadzenie • 161
- 2. Zakres stosowania przepisów interpretacyjnych • 162
 - 2.1. Wprowadzenie • 162
 - 2.2. Przepisy służące do wykładni prawa stanowionego • 163
 - 2.3. Przepisy służące do wykładni przepisów określonych aktów normatywnych • 165
 - 2.4. Przepisy służące do wykładni przepisów określonych gałęzi prawa • 165
 - 2.5. Przepisy służące do wykładni określonych przepisów • 165
- 3. Dyrektywy interpretacyjne a gałęzie prawa • 166
 - 3.1. Przepisy regulujące wykładnię przepisów określonych gałęzi prawa • 166
 - 3.2. Wykładnia przepisów prawa karnego i prawa podatkowego • 167
 - 3.3. Przepisy nakazujące wykładnię na korzyść określonego podmiotu • 168
 - 3.4. Dyrektywy wykładni określonych rodzajów przepisów formułowane w orzecznictwie i piśmiennictwie a wartości chronione przez prawo • 170
 - 3.5. Wykładnia przepisów konstytucji • 175
 - 3.6. Wnioski • 179

§ 4

Błędna wykładnia i poprawna wykładnia • 183

- 1. Kontrola poprawności wykładni w świetle podziału na kontekst odkrycia i kontekst uzasadnienia • 183
 - 1.1. Kontekst odkrycia a kontekst uzasadnienia • 183

- 1.2. Kontekst odkrycia a kontrola przestrzegania dyrektyw interpretacyjnych • 185
- 1.3. Sposób konstruowania przepisów interpretacyjnych • 188
- 1.4. Regulacja kontekstów a konsekwencje jej naruszenia • 191
- 1.5. Kontekst a funkcje • 192
- 1.6. Kontrola rozstrzygnięcia jako kontrola obu kontekstów • 193
- 2. Błędna wykładnia • 196
 - 2.1. Wprowadzenie • 196
 - 2.2. Błąd „procedury” i jego konsekwencje • 198
 - 2.3. Charakter konsekwencji naruszenia dyrektyw wykładni • 199
 - 2.4. Błędna wykładnia a nieostrość i wielość dyrektyw interpretacyjnych • 200
 - 2.4.1. Wprowadzenie • 200
 - 2.4.2. Problem nieostrości hipotezy • 201
 - A. Wątpliwości co do znaczenia przepisu • 201
 - B. Wątpliwości jako rozbieżność • 203
 - C. Wątpliwości jako brak bezpośredniego rozumienia lub nieakceptowalność określonego rezultatu wykładni • 205
 - D. Ocena a kontekst jej dokonania • 213
 - 2.4.3. Problem nieostrości dyspozycji • 215
 - 2.4.4. Problem wielości • 217
- 3. Preferowany kontekst wykładni • 220
 - 3.1. Wykładnia jako poszukiwanie intencji prawodawcy • 220
 - 3.2. Tekst czy intencja? • 222
 - 3.3. Argumenty interpretacyjne pochodzące od ustawodawcy • 224
 - 3.4. Tekst jako wyznacznik celu i znaczenia • 225
 - 3.4.1. Tekst jako „podstawowy” i „dodatkowy” kontekst • 225
 - 3.4.2. Części aktu normatywnego wyrażające jego cel • 227
 - 3.4.3. Zmiana w przepisach • 231
 - 3.4.4. Cele wywodzone z tekstu prawnego • 233
 - 3.5. Materiały legislacyjne jako preferowany kontekst • 235
 - 3.5.1. Materiały legislacyjne a tekst. Intencja prawodawcy a wybór celu • 235
 - 3.5.2. Materiały legislacyjne a tekst interpretowanego przepisu • 239
 - 3.6. Inne wyznaczniki poprawnej wykładni • 241

§ 5

Konkluzje • 243

Rozdział III
Prawo interpretacyjne: forma i treść

§ 1

Powody tworzenia regulacji interpretacyjnych • 249

1. Wprowadzenie • 249
2. Jednolitość stosowania prawa • 249
 - 2.1. Pewność jako wartość w demokratycznym państwie prawa • 249
 - 2.2. Przewidywalność treści decyzji sądowych • 251
 - 2.3. Sposoby zwiększania przewidywalności • 252
3. Przerzucenie ciężaru rozstrzygnięcia i wzmocnienie argumentacji • 255
4. Aspekt kontrolny i kierunkujący • 257
5. Podkreślenie rangi dyrektyw i walor ugruntowujący • 258
6. Aspekt informacyjny i propagandowy • 259

§ 2

Konstytucyjność przepisów interpretacyjnych • 261

1. Przepisy interpretacyjne a trójpodział władz • 261
 - 1.1. Wprowadzenie • 261
 - 1.2. Konstytucyjność dyrektyw interpretacyjnych w świetle podziału zaproponowanego przez Lindę D. Jellum • 262
 - 1.2.1. Podział dyrektyw interpretacyjnych według Lindy D. Jellum • 262
 - 1.2.2. Konstytucyjność definicji legalnych • 262
 - 1.2.3. Konstytucyjność dyrektyw teoretycznych • 263
 - 1.2.4. Konstytucyjność dyrektyw wykładniczych • 264
 - 1.3. Przepisy niezgodne z rozdziałem władz • 267
 - 1.3.1. Wprowadzenie • 267
 - 1.3.2. Niedozwolone dyrektywy interpretacyjne • 267
 - 1.3.3. Niedozwolone przepisy kompetencyjne • 269
 - 1.3.4. Niedozwolone konsekwencje naruszenia prawa interpretacyjnego • 271
2. Inne przykłady niezgodności przepisów interpretacyjnych z prawem • 271
3. Przykłady kontrowersyjnych przepisów interpretacyjnych • 273
 - 3.1. Wprowadzenie • 273
 - 3.2. Amerykańskie regulacje stanowe • 274
 - 3.3. Art. 25 kolumbijskiego kodeksu cywilnego • 275
 - 3.4. Art. 28 Konstytucji Węgier • 276

§ 3

Wybrane problemy związane z ustawową regulacją wykładni prawa • 279

1. Wprowadzenie • 279
2. Czy ustawodawca może związać przyszłych ustawodawców określonymi przepisami dotyczącymi wykładni i tworzenia prawa? • 280
3. Czy akt normatywny regulujący wykładnię może mieć zastosowanie do interpretacji aktów normatywnych uchwalonych przed jego powstaniem? • 281
4. Do kogo jest kierowane prawo interpretacyjne? • 283
5. Jakie dyrektywy interpretacyjne powinny być stosowane do wykładni przepisów interpretacyjnych? • 284

§ 4

Treść i forma prawa interpretacyjnego • 286

1. Wprowadzenie • 286
2. Rodzaje wyborów a regulacja wykładni • 288
3. Propozycje w zakresie formułowania dyrektyw interpretacyjnych • 291
 - 3.1. Wprowadzenie • 291
 - 3.2. Rola materiałów legislacyjnych • 293
 - 3.3. Wybór słownika • 294
 - 3.4. Zasięg definicji legalnych • 296
 - 3.5. Wpływ zmieniających się okoliczności na znaczenie przepisu • 298
4. Preferowana forma prawa interpretacyjnego • 299
 - 4.1. Uwagi na temat formy • 299
 - 4.2. Przepisy kompetencyjne • 301

§ 5

Konkluzje • 305

Podsumowanie i wnioski • 309

Bibliografia • 325

Indeks osób • 359

Summary • 367

Resumen • 369